

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для самостійного вивчення навчальної дисципліни
«Облік у банках» студентами спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» денної, заочної та дистанційної форми
навчання

Київ
2021 рік

Методичні рекомендації для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Облік у банках» студентами спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної, заочної та дистанційної форми навчання/Петраковська О.В. – Київ: НАСОО, 2021 . - с.

Рецензенти:

Зоріна О.А. - доктор економічних наук, доцент, професор кафедри обліку та оподаткування Національної академії статистики, обліку та аудиту;

Петришин Л.П. – доктор економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю Львівського національного університету імені Івана Франка

Затверджено на засіданні кафедри обліку та оподаткування

протокол № 19 від 22.06.2021 р.

Схвалено Вченою радою обліково-статистичного факультету

протокол 11 № від 23.06.2021 р.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Мета: формування сучасної системи знань з теорії і практики бухгалтерського обліку в банках.

Завдання: вивчення теоретичних засад обліку в банках; ознайомлення із завданнями обліку за різними його напрямками; засвоєння техніки документального оформлення операцій у первинних облікових документах та методики реєстрації облікової інформації у системі рахунків.

Предмет: банківські операції та їх результати.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни “Облік у банках” базується на загальних знаннях економічної теорії, макро- і мікроекономіки, банківських операцій, теорії обліку, бухгалтерського обліку.

Після опанування курсу «Облік у банках» студент повинен **знати:** принципи ведення бухгалтерського обліку в банку; організацію обліково - операційної роботи в банку; особливості побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках; організацію документообігу в банках; облік капіталу банку; облік доходів і витрат банку; облік касових операцій; організацію та облік розрахункових операцій; облік операцій з кредитування; облік депозитних операцій; облік операцій з цінними паперами; облік операцій в іноземній валюті; облік операцій з основними засобами та нематеріальними активами; головні елементи фінансових звітів і принципи складання звітності.

Після опанування курсу «Облік у банках» студент повинен **уміти:** відобразити господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку; заповнювати первинні банківські документи; формувати зміст облікової політики банку; раціонально організувати роботу обліково - операційних працівників банку.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

**Зміст навчальної дисципліни «Облік у банках»
розкривається в темах:**

- Тема 1. Загальні основи бухгалтерського обліку та звітності в банках
- Тема 2. Облік капіталу.
- Тема 3. Облік доходів і витрат.
- Тема 4. Облік касових операцій.
- Тема 5. Облік розрахункових операцій.
- Тема 6. Облік операцій з кредитування.
- Тема 7. Облік депозитних операцій.
- Тема 8. Облік операцій з цінними паперами.
- Тема 9. Облік операцій в іноземній валюті.
- Тема 10. Облік операцій з основними засобами та нематеріальними активами.

ТЕМА 1

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В БАНКАХ

- 1.1. Сутність, основні принципи бухгалтерського обліку та операційна діяльність в банках.
- 1.2. Документування операцій у банку.
- 1.3. Характеристика Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.
- 1.4. Огляд фінансової звітності банків.

Після вивчення теми 1 студент повинен:

- **знати:** організацію операційної діяльності в банку; особливості побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках; організацію документообігу в банках; характеристику аналітичного обліку; форми фінансової звітності та принципи складання звітності.
- **вміти:** раціонально організувати роботу обліково - операційних працівників банку; формувати зміст облікової політики банку; складати фундаментальну облікову модель.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити сутність бухгалтерського обліку.
2. Дайте визначення операційної діяльності банку.
3. Назвати основні складові облікової політики банку.
4. Назвати структуру та зміст форм фінансової звітності банків.
5. Характеристика Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках.

Нормативно – правова база

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>
4. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку

України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

5. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 29.12.2015 р. № 965. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0965500-15#Text>

6. Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, затверджено постановою Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text>

Основні терміни та поняття

Аналітичні рахунки - реєстри аналітичного обліку.

Бухгалтерський облік в банках - процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про операції банку зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Відповідальний виконавець - працівник банку, який відповідно до його службових обов'язків та/або розпорядження керівництва банку має повноваження виконувати певні операції та несе відповідальність за їх належне виконання.

Внутрішньобанківські операції - операції банку, що не пов'язані з виконанням доручень клієнтів.

Внутрішньобанківські рахунки - усі інші рахунки аналітичного обліку, що не належать до клієнтських рахунків.

Клієнтські рахунки - особові рахунки, за якими обліковуються кошти клієнтів банку. До клієнтських рахунків належать кореспондентські, поточні, вкладні (депозитні) рахунки, рахунки умовного зберігання (ескроу).

Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовується банком для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності.

Операційна діяльність банку - сукупність технологічних процесів, пов'язаних з документуванням інформації за операціями банку (далі - операції), проведенням їх реєстрації у відповідних реєстрах, перевірками, вивірками та здійсненням контролю за операційними ризиками.

Операційний день - частина робочого дня банку, протягом якої приймаються від клієнтів документи на переказ і документи на відкликання та можна, за наявності технічної можливості, здійснити їх оброблення, передавання та виконання. Тривалість операційного дня встановлюється банком самостійно та закріплюється в його внутрішніх нормативних актах.

Операційний час - частина операційного дня банку, протягом якої приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані цим банком протягом цього самого

робочого дня. Тривалість операційного часу встановлюється банком самостійно та закріплюється в його внутрішніх документах.

Операція банку - дія або подія, внаслідок якої відбуваються зміни у фінансовому стані банку та яка відображається за балансовими або позабалансовими рахунками банку.

Особовий рахунок - рахунок аналітичного обліку операцій з клієнтами банку, що здійснюються відповідно до укладених між банком і клієнтами договорів.

Первинний документ - документ, який містить відомості про операцію.

Регістри синтетичного та аналітичного обліку операцій - носії спеціального формату (паперові, електронні) у вигляді відомостей, книг, журналів, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку.

Фінансова звітність - звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності банку.

Завдання 1.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів):

1. Регістри синтетичного та аналітичного обліку операцій – це:

- а) носії спеціального формату у вигляді відомостей;
- б) носії спеціального формату у вигляді книг;
- в) носії спеціального формату у вигляді журналів;
- г) носії спеціального формату у вигляді машинограм;
- д) всі відповіді вірні.

2. Ведення синтетичного обліку забезпечується за допомогою:

- а) рахунків II, III, IV порядків Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України;
- б) рахунків II, III, IV, V порядків Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України;
- в) рахунків II, III, IV, V, VI порядків Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

3. Детальна інформація про кожного контрагента та кожну операцію фіксується на рівні:

- а) синтетичного обліку;
- б) аналітичного обліку.

4. Підрозділи які забезпечують реєстрацію, перевіряння, звіряння, облік операцій – це:

- а) бек-офіс;
- б) фронт-офіс.

5. Особовий рахунок - це:

- а) рахунок синтетичного обліку операцій з клієнтами банку;

б) рахунок аналітичного обліку операцій з клієнтами банку.

6. Меморіальні документи застосовуються банками:

а) для здійснення готівкових і безготівкових розрахунків із банками, клієнтами;

б) для внутрішньобанківських операцій.

7. До меморіальних документів що використовуються для безготівкових розрахунків, належать такі розрахункові документи:

а) платіжні доручення, платіжні вимоги;

б) розрахункові і грошові чеки.

8. Операції банку мають бути зареєстровані та відображені в регістрах бухгалтерського обліку:

а) в день їх здійснення;

б) наступного робочого дня, якщо операція здійснена після закінчення операційного дня (часу) банку.

Завдання 1.2

До запропонованих класів Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України доберіть відповідну назву серед тих, які наводяться у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класи Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України

Класи Плану рахунків	Назва класів Плану рахунків
1-й клас	Доходи
2-й клас	Витрати
3-й клас	Управлінський облік
4-й клас	Казначейські та міжбанківські операції
5-й клас	Позабалансові рахунки
6-й клас	Капітал банку
7-й клас	Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання
8-й клас	Операції з клієнтами
9-й клас	Фінансові та капітальні інвестиції

Завдання 1.3

Необхідно визначити, які з перелічених користувачів економічної інформації бухгалтерського обліку належать до зовнішніх, а які до внутрішніх (табл. 1.2):

1. Акціонери банку.

2. Наявні та потенційні клієнти (вкладники).

3. Національний банк України.
4. Працівники банку.
5. Рада банку.
6. Наявні та потенційні кредитори.
7. Правління банку.
8. Банки-кореспонденти.
9. Внутрішні аудитори банку.

Таблиця 1.2

Користувачі економічної інформації бухгалтерського обліку

Внутрішні користувачі економічної інформації бухгалтерського обліку	Зовнішні користувачі економічної інформації бухгалтерського обліку

Завдання 1.4

До запропонованої інформації доберіть відповідний нормативно - правовий документ (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Інформація, яка розкривається в нормативно – правових документах

Інформація, яка розкривається в нормативно – правовому документі	Нормативно – правовий документ
встановлює порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, визначає характеристику і коротке призначення рахунків для відображення інформації за типовими операціями	
встановлює основні вимоги щодо бухгалтерського обліку та бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України	
визначає порядок, періодичність складання, подання та оприлюднення фінансової звітності, зразки форм, що входять до складу фінансової звітності	І

Завдання 1.5

Прокласифікувати статті звіту про фінансовий стан (Балансу) на активи, зобов'язання і власний капітал:

1. Кошти банків.
2. Резервні та інші фонди банку.
3. Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток.
4. Інвестиційна нерухомість.
5. Цінні папери в портфелі банку на продаж.
6. Грошові кошти та їх еквіваленти.

7. Кошти клієнтів.
8. Основні засоби та нематеріальні активи.
9. Субординований борг.
10. Боргові цінні папери, емітовані банком.
11. Емісійні різниці.
12. Статутний капітал.
13. Резерви переоцінки.

Завдання 1.6

До запропонованих термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, які наводяться нижче (табл. 1.4). Для цього проставити ліворуч від терміну відповідну літеру.

Таблиця 1.4

Термін	Літера правильної відповіді	Визначення
операція банку		А) діяльність банку протягом робочого дня, що пов'язана з реєстрацією, перевірянням, вивірянням, обліком, контролем операцій (у тому числі прийманням від клієнтів документів на переказ і документів на відкликання та здійсненням їх оброблення, передавання та виконання) з відображенням їх у регістрах бухгалтерського обліку банку.
операційна діяльність банку		Б) дія або подія, внаслідок якої відбуваються зміни у фінансовому стані банку та яка відображається за балансовими або позабалансовими рахунками банку.
операційний день банку		В) частина операційного дня банку, протягом якої відбувається обслуговування клієнтів, у тому числі приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані банком.
операційний час банку		Г) сукупність технологічних процесів, пов'язаних з документуванням інформації за операціями банку, проведенням їх реєстрації у відповідних регістрах, перевірянням, вивірянням та здійсненням контролю за операційними ризиками.
контрактивні рахунки		Д) контрарні рахунки, які використовуються для регулювання показників пасивних рахунків.
фронт-офіс		Е) підрозділи або окремі відповідальні виконавці, які залежно від їх функцій забезпечують реєстрацію, перевіряння, звіряння, облік операцій та контроль за ними.
бек-офіс		Ж) це підрозділи банку або його уповноважені особи, які ініціюють та/або організують операцію.
контрпасивні рахунки		З) контрарні рахунки, які використовуються для регулювання показників активних рахунків.

Завдання 1.7

Визначити класи Плану рахунків бухгалтерського обліку банків:

Назва рахунку	Клас плану рахунків
Банкноти та монети в банкоматах	
Запаси в підзвітних осіб	
Незареєстрований статутний капітал	
Витрати від припинення визнання фінансових зобов'язань	
Дорогоцінні метали в дорозі	
Витрати майбутніх періодів	
Дебіторська заборгованість за послуги	
Доходи майбутніх періодів	
Зобов'язання орендаря з лізингу (оренди)	

Завдання 1.8

Скласти фундаментальну облікову модель на основі залишків за статтями звіту про фінансовий стан (Балансу) ПАТ «Фінансова Ініціатива».

Стаття	Сума (тис. грн.)
Грошові кошти та їх еквіваленти	793185
Кредити, що отримані від інших банків	3698552
Поточні рахунки фізичних осіб	98916
Кредиторська заборгованість за прийняті платежі та іншою заборгованістю за операціями з клієнтами банку	458
Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку України	23519
Статутний капітал	1850000
Інші зобов'язання	6483
Нерозподілений прибуток	1142
Торгові цінні папери	1012867
Резервні та інші фонди банку	57819
Інші фінансові зобов'язання	847
Строкові кошти юридичних осіб	1134266
Відстрочені податкові зобов'язання	133
Кошти в інших банках	2708
Поточні рахунки юридичних осіб	1154951
Кредиторська заборгованість за операціями з платіжними Картками	1777
Інші активи	4867
Кореспондентські рахунки та депозити овернайт інших банків	397984
Резерви за зобов'язаннями	850
Строкові кошти фізичних осіб	1632660
Кредити та заборгованість клієнтів	8173676
Інші фінансові активи	1693
Акції підприємств та інші цінні папери з нефіксованим прибутком	60
Основні засоби та нематеріальні активи	24263

ТЕМА 2 ОБЛІК КАПІТАЛУ

- 2.1. Сутність, види та нормативи капіталу банку.
- 2.2. Система рахунків для обліку капіталу банку.
- 2.3. Облік формування статутного капіталу банку.
- 2.4. Облік субординованого боргу.
- 2.5. Облік викуплених банком власних акцій.
- 2.6. Облік формування загальних резервів та фондів банку.

Після вивчення теми 2 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку капіталу банку; склад капіталу банку; які рахунки призначені для обліку капіталу банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про капітал банку.
- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку операцій, пов'язаних з капіталом банку; відобразити інформацію про капітал банку у формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрийте сутність капіталу банку.
2. Охарактеризуйте складові капіталу банку і відображення їх за класом 5 Плану рахунків бухгалтерського обліку банків.
3. Поясніть порядок обліку операцій під час формування статутного капіталу банку.
4. На яких рахунках відображаються операції викупу власних акцій у акціонерів банку?
5. Назвати кореспонденцію рахунків обліку операцій з формування резервів і фондів банку за рахунок прибутку.

Нормативно – правова база

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14 (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text>
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

5. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

6. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

7. Положення про ліцензування банків, затверджено постановою Правління Національного банку України від 22.12.2018 р. № 149 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text>

8. Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду, затверджене постановою Правління Національного банку України від 08.08.2001 № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0749-01#Text>

Основні терміни та поняття

Державний реєстр банків - реєстр, що ведеться Національним банком України і містить відомості про державну реєстрацію усіх банків.

Економічні нормативи - показники, що встановлюються Національним банком України і дотримання яких є обов'язковим для банків.

Капітал банку - власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Капітал приписний - сума грошових коштів у вільно конвертованій валюті, надана іноземним банком філії для її акредитації.

Капітал статутний - сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом.

Капітал регулятивний - сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом України "Про банки і банківську діяльність" та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Розкриті резерви - резерви і фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та оприлюднені у фінансовій звітності банку.

Завдання 2.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Регулятивний капітал – це:

а) сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом;

б) сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом України "Про банки і банківську діяльність";

в) власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

2. Розкриті резерви - резерви і фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та:

- а) оприлюднені у фінансовій звітності банку;
- б) не оприлюднені у фінансовій звітності банку.

3. Випуск акцій на пред'явника банкам:

- а) забороняється;
- б) дозволяється.

4. По кредиту рахунку 5000 "Статутний капітал банку" відображаються суми:

- а) збільшення статутного капіталу;
- б) зменшення статутного капіталу.

5. По кредиту рахунку 5002 "Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників)" відображаються суми:

- а) проданих та анульованих акцій (часток, паїв);
- б) викуплених акцій (часток, паїв).

6. Якщо на умовах субординованого боргу кошти залучені строком на п'ять років, то сума субординованого боргу враховується до капіталу банку зі щорічним зменшенням розміру цих коштів на:

- а) 20 відсотків на кінець кожного року;
- б) 10 відсотків на кінець кожного року;
- в) 5 відсотків на кінець кожного року.

7. Основний регулятивний капітал банку включає:

- а) нерозкриті резерви, статутний капітал;
- б) статутний капітал.

8. Банк має право здійснювати банківську діяльність:

- а) до отримання банківської ліцензії;
- б) тільки після отримання банківської ліцензії.

Завдання 2.2

Кошти залучені на умовах субординованого боргу строком на п'ять років. Відобразити графік погашення субординованого боргу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Графік погашення субординованого боргу

Строк до закінчення дії угоди	Сума, що враховується до капіталу

Завдання 2.3

Вказати кореспонденцію рахунків за операціями (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку капіталу банку

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано дивіденди акціонерам банку		
2	Викуп власних акцій в акціонерів банку за номінальною вартістю		
3	Викуп власних акцій в акціонерів банку за ціною, яка перевищує номінальну вартість		
4	Викуп власних акцій в акціонерів банку за ціною, нижчою від їх номінальної вартості		
5	Анулювання акцій, які викуплені в акціонерів		
6	Формування загальних резервів банку		
7	Формування резервного фонду		

Завдання 2.4

У січні 20__ року загальними зборами акціонерів банку було прийнято рішення про викуп 40000 штук власних акцій (номіналом 1 грн.) з метою їх подальшого перепродажу. До викупу власних акцій залишок коштів на рахунку 5010 «Емісійні різниці» становив 10000 грн. У березні 20__ року акції викуплені в акціонерів за такими договірними цінами:

- 4000 акцій за ціною 0,85 грн. за акцію (кошти виплачувались через касу банку);
- 20000 акцій за ціною 1 грн. за акцію (кошти були перераховані на поточний рахунок промислового підприємства);
- 16000 акцій за ціною 1,2 грн. за акцію (кошти були перераховані на поточний рахунок фізичної особи в цьому банку).

Усі викуплені акції були перепродані клієнту — підприємству за ціною 1,3 грн. за одну акцію.

Необхідно: скласти бухгалтерські проведення за наведеними вище операціями із власними акціями банку.

Завдання 2.5

Згідно із рішенням, прийнятим загальними зборами акціонерів банку у квітні 20__ року було викуплено 80000 власних акцій з метою їх подальшого перепродажу. Акції викуплені в акціонерів за номінальною вартістю 10 грн. Усі викуплені акції були перепродані у травні за ціною 14 грн. за акцію.

Необхідно: відобразити господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку.

ТЕМА 3

ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИТРАТ

3.1. Загальні принципи відображення в бухгалтерському обліку доходів і витрат банку.

3.2. Загальні принципи відображення в бухгалтерському обліку інформації щодо договорів.

3.3. Порядок відображення в бухгалтерському обліку доходів та витрат банку.

3.4. Порядок закриття рахунків доходів (витрат) та підрахунок фінансових результатів діяльності банку.

Після вивчення теми 3 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку доходів і витрат банку; які рахунки призначені для обліку доходів і витрат банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про доходи і витрати банку;

- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку доходів і витрат банку; відображати інформацію про доходи і витрати у формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкри сутність доходів і витрат банків.
2. Назвати загальні принципи відображення в бухгалтерському обліку інформації щодо договорів.
3. Назвати порядок застосування методу ефективної ставки відсотка.
4. Поясніть порядок відображення в бухгалтерському обліку доходів і витрат банку.
5. Охарактеризуйте порядок закриття рахунків доходів і витрат. Визначення фінансових результатів діяльності банку.

Нормативно – правова база

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

3. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text>

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку

банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

5. Інструкція про порядок відображення в бухгалтерському обліку банками України поточних і відстрочених податкових активів та податкових зобов'язань, затверджена постановою Правління Національного банку України від 17.03.2009 р. № 140 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-09#Text>

6. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

7. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 27.02.2018 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text>

Основні терміни та поняття

Витрати - зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам.

Договір - домовленість між двома або декількома сторонами, яка породжує права та/або зобов'язання.

Договірне зобов'язання - зобов'язання банку передати активи або послуги покупцю, за які банк отримав компенсацію (або сума компенсації за які підлягає сплаті) від покупця.

Договірний актив - право банку на компенсацію в обмін на активи та послуги, що передані покупцю, за умови, що таке право обумовлене не плином часу, а іншими чинниками (наприклад, виконання певних зобов'язань у майбутньому).

Дохід - збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі надходжень чи поліпшення активів або зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників.

Ефективна ставка відсотка - ставка, яка точно дисконтує очікуваний потік майбутніх грошових платежів або надходжень упродовж очікуваного терміну дії фінансового активу чи фінансового зобов'язання до валової балансової вартості фінансового активу або до амортизованої собівартості фінансового зобов'язання. Банк здійснює розрахунок ефективної ставки відсотка на основі майбутніх очікуваних грошових потоків з урахуванням усіх умов договору за фінансовим активом без урахування очікуваних кредитних збитків.

Ефективна ставка відсотка, скоригована з урахуванням кредитного ризику - ставка, яка точно дисконтує очікуваний потік майбутніх грошових платежів або надходжень упродовж очікуваного строку дії фінансового активу до амортизованої собівартості фінансового активу, який є придбаним або створеним знеціненим фінансовим активом. Банк здійснює розрахунок ефективної ставки відсотка, скоригованої з урахуванням кредитного ризику, на основі майбутніх очікуваних грошових потоків з урахуванням усіх умов договору за фінансовим активом та очікуваних кредитних збитків.

Забезпечення - зобов'язання з невизначеним строком або сумою.

Зобов'язання до виконання - обіцянка в договорі з покупцем передати/надати покупцю:

- актив або послугу (або сукупність активів або послуг), які є відокремленими; або

- серію відокремлених активів або послуг, які є практично однаковими і які передаються покупцю за однаковою схемою;

Умовний актив - можливий актив, який виникає внаслідок минулих подій і наявність якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих банком.

Завдання 3.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Облік нарахованих доходів і витрат здійснюється за відповідними рахунками класів 1, 2, 3 у кореспонденції з рахунками класів:

а) 6 та 7;

б) 6 та 5.

2. Чистий прибуток - це прибуток від банківської діяльності за звітний період:

а) після відрахування податку на прибуток;

б) до відрахування податку на прибуток.

3. Банк відображає нараховані проценти за фінансовими інструментами за процентною ставкою, яка передбачена умовами договору (випуску), за рахунками з обліку нарахованих доходів за класами 1, 2, 3:

а) з характеристикою рахунка А "активний";

б) з характеристикою рахунка П "пасивний".

4. Витрати на утримання персоналу входять до складу:

а) комісійних витрат;

б) інших операційних витрат;

в) загальних адміністративних витрат.

5. Витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування) входять до складу:

- а) процентних витрат;
- б) загальних адміністративних витрат;
- в) комісійних витрат.

6. Які дії виконує банк у разі непогашення боржником заборгованості за нарахованими процентними доходами, у строк, передбачений угодою?

- а) визнає суму неотриманих нарахованих доходів за відповідними рахунками з обліку прострочених нарахованих доходів;
- б) визнає суму неотриманих нарахованих доходів за відповідними рахунками з обліку процентних витрат;
- в) списує суму неотриманих нарахованих доходів за рахунок сформованих раніше спеціальних резервів.

7. Доходи та витрати відображають в обліку з врахуванням:

- а) принципу автономності;
- б) принципу достовірності;
- в) принципу нарахування.

8. Доходи за операціями з коштами, розміщеними в інших банках входять до складу:

- а) процентних доходів;
- б) інших операційних доходів;
- в) комісійних доходів.

Завдання 3.2

Вказати кореспонденцію рахунків з обліку витрат банку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Кореспонденція рахунків з обліку витрат банку

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховані витрати за коштами на вимогу інших банків		
2	Нараховані витрати за строковими вкладками (депозитами) інших банків, які обліковуються за амортизованою собівартістю		
3	Нарахування заробітної плати протягом місяця працівникам банку		
4	Виплата заробітної плати		
5	Утримання з працівників банку на користь третіх осіб		
6	Нарахування податку на землю		

Завдання 3.3

До запропонованих термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, які наводяться нижче:

Визначення	Літера правильної відповіді	Термін
Роялті		(А) збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників
Доходи		(Б) зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам
Витрати		(В) платежі за використання нематеріальних активів банку
Прострочена заборгованість за нарахованими доходами		(Д) заборгованість, стосовно якої є впевненість про її неповернення боржником, або заборгованість, за якою минув строк позовної давності
Безнадійна заборгованість		(Е) частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства
Дивіденди		(Ж) контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного суб'єкта підприємницької діяльності і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого
Фінансовий інструмент		(З) заборгованість за нарахованими доходами, яка не отримана в термін, передбачений угодою

Завдання 3.4

10.03.20__ р. підприємство уклало з банком депозитний договір на суму 60 000 грн. строком на 61 день. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою і становить 17 % річних. Метод обрахування кількості днів -факт/факт.

Необхідно розрахувати процентні витрати.

Завдання 3.5

1.06.20__ р. банк видав готівкою споживчий кредит фізичній особі у сумі 35 000 грн. терміном на 2 місяці. Процентна ставка за кредитом співпадає із ринковою ставкою і становить 33 % річних. Метод визначення кількості днів - факт/360.

Необхідно розрахувати процентні доходи.

Завдання 3.6

Вказати кореспонденцію рахунків з обліку нарахованих доходів банку (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Кореспонденція рахунків з обліку нарахованих доходів банку

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховані доходи за строковими вкладками (депозитами), що розміщені в інших банках, які обліковуються за амортизованою собівартістю		
2	Нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам, які обліковуються за амортизованою собівартістю		
3	Нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки		
4	Нараховані доходи за кредитами, що надані за операціями репо суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю		
5	Нараховані доходи за придбаними (створеними) знеціненими кредитами суб'єктів господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю		
6	Нараховані доходи за кредитами в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю		

ТЕМА 4

ОБЛІК КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

- 4.1. Організація ведення касових операцій у банках.
- 4.2. Облік касових операцій з клієнтами банку.
- 4.3. Облік операцій з підкріплення банків готівкою Національним банком.
- 4.4. Облік операцій з передавання готівки між банками, між банками та інкасаторськими компаніями.
- 4.5. Облік інкасації коштів у клієнтів банку.
- 4.6. Облік внутрішньобанківських та інших операцій банків з використанням готівки.

Після вивчення теми 4 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку касових операцій в банках; які рахунки призначені для обліку касових операцій банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про касові операції.
- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку касових операцій; відображати інформацію про касові операції банку в первинних документах та формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Які банківські операції відносяться до касових?
2. Вказати кореспонденцію рахунків з обліку операцій з приймання банками готівкових коштів.
3. Вказати кореспонденцію рахунків з обліку операцій з видачі банками готівкових коштів.
4. Охарактеризуйте порядок організації інкасації коштів у клієнтів банку.
5. Вказати кореспонденцію рахунків обліку інкасації коштів у клієнтів банку.

Нормативно – правова база

1. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України, затверджена постановою Правління НБУ від 20.10.2004 р. № 495 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1425-04#Text>
2. Інструкція з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 31.03.2017 р. № 29 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0029500-17#Text>

3. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 25.09.2018 р. № 103 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text>

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

5. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

6. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

Основні терміни та поняття

Банкноти - паперові грошові знаки різного номіналу.

Готівка - грошові знаки у вигляді банкнот і монет.

Договір про касове обслуговування - банківські послуги, що надаються Національним банком банкам (філіям, відділенням), крім банків, у яких запроваджено тимчасову адміністрацію або здійснюється ліквідація, інкасаторським компаніям шляхом приєднання до Публічної пропозиції Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України, розміщеної на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

Дослідження сумнівних банкнот (монет) національної валюти та банкнот іноземної валюти - аналіз банкнот (монет) з метою перевірки наявності ознак справжності та платіжності, оцінки їх відповідності встановленим зразкам.

Каса банку - сукупність операційних кас банку (філій, відділень), пунктів дистанційного обслуговування, пунктів обміну іноземної валюти, а також ПТКС та банкоматів.

Касовий документ - паперовий або електронний документ, який оформляється для здійснення касової операції. Касовий документ може бути: паперовий для банку (філії, відділення) та клієнта, електронний для банку (філії, відділення) та паперовий для клієнта, електронний для банку та клієнта.

Касові операції - операції з видачі готівки, її приймання, обміну не придатних до обігу банкнот (монет) та вилучених з обігу на придатні до обігу банкноти (монети), банкнот на монети, монет на банкноти, банкнот (монет) одного номіналу на банкноти (монети) іншого номіналу, вилучення з обігу сумнівних банкнот (монет), валютно-обмінні операції та операції з банківськими металами, з пам'ятними та інвестиційними монетами, сувенірною та супутньою продукцією, а також операції з приймання на

інкасо банкнот іноземної валюти та чеків в іноземній валюті, інших цінностей, які обліковуються на балансових та позабалансових рахунках.

Монети - металеві грошові знаки різного номіналу.

Операційна каса - касовий вузол банку (філії, відділення), у якому здійснюються касові операції.

Сумнівні банкноти (монети) - банкноти (монети), справжність або платіжність яких викликає сумнів, а також ті, що мають ознаки підроблення, до проведення їх дослідження та складання Національним банком акта про дослідження сумнівних банкнот (монет).

Цінності - готівка національної та іноземної валюти, сумнівні, підроблені банкноти, пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна продукція, банківські метали, дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння, цінні папери та інші цінності, які мають вартість.

Завдання 4.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів)

1. Програмно -технічні комплекси самообслуговування –це:

- а) банківські автомати самообслуговування;
- б) депозитні банкомати;
- в) платіжні термінали;
- г) кредитні банкомати.

2. Каса банку – це:

- а) сукупність операційних кас банку;
- б) пункти обміну іноземної валюти;
- в) програмно-технічні комплекси самообслуговування;
- г) банкомати;
- г) всі відповіді вірні.

3. Банки мають право стягувати комісійну винагороду за здійснення операцій із конвертації готівкової іноземної валюти:

- а) в гривнях;
- б) в іноземній валюті.

4. Банк має право здійснювати операції з конвертації готівкової іноземної валюти лише з тими валютами, що належать до:

- а) 2-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів;
- б) 1-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів;
- в) 3-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів.

5. Банкам дозволяється здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти одній фізичній особі-резиденту в один операційний (робочий) день у сумі, що не перевищує в еквіваленті:

- а) 20 000 гривень;
- б) 15 000 гривень;
- в) 30 000 гривень;
- г) всі відповіді невірні.

6. Під час перевезення інкасаторами валютних цінностей від банківської установи до територіального управління або іншої банківської установи використовуються:

- а) прибутково-видатковий касовий ордер;
- б) опис цінностей;
- в) доручення на перевезення валютних цінностей;
- г) платіжне доручення.

7. В бухгалтерському обліку виконані в післяопераційний час касові операції мають відобразитися:

- а) не пізніше наступного операційного дня;
- б) в цей самий тиждень;
- в) в цей самий день.

8. За яким документом банки видають готівку національної валюти з операційної каси фізичним особам з їх власних поточних рахунків?

- а) рахунком на сплату платежів;
- б) видатковим касовим ордером;
- в) грошовим чеком;
- г) заявою на видачу готівки.

Завдання 4.2

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з приймання готівки від клієнтів через каси банків на підставі наведених господарських операцій (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Кореспонденція рахунків обліку операцій з приймання готівки від клієнтів через каси банків

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Приймання готівки в касу банку від клієнта, який утримується за рахунок Державного бюджету для зарахування на власний поточний рахунок		
2	Приймання готівки в касу відділення банку від бюджетної установи, що включається до спеціального фонду Державного бюджету України для зарахування на власний поточний рахунок		
3	Приймання готівки в касу банку від суб'єкта господарювання для зарахування на власний поточний рахунок		
4	Приймання готівки в касу банку від небанківської фінансової установи для зарахування на власний поточний рахунок		
5	Приймання готівки в касу банку від фізичної особи для зарахування на поточний рахунок		

Завдання 4.3

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з видачі готівки клієнтам через каси банків та операцій з підкріплення банків готівкою на підставі наведених господарських операцій (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Кореспонденція рахунків обліку операцій з видачі готівки клієнтам через каси банків

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Видача готівки з каси банку клієнту, який утримується за рахунок Державного бюджету з його поточного рахунку		
2	Видача готівки з каси відділення банку суб'єкту господарювання з його поточного рахунку		
3	Видача готівки з каси банку небанківській фінансовій установі з її поточного рахунку		
4	Видача готівки з каси банку фізичній особі з її поточного рахунку		
5	Видача готівки з каси банку фізичній особі з депозитного рахунку		

Завдання 4.4

З інкасаторських сумок банком було зараховано проінкасовану грошову виручку на поточні рахунки таких клієнтів:

- магазину "А" у сумі 35 000 грн.;
- магазину "В" у сумі 15000 грн.;
- магазину "С" у сумі 16500 грн.

У процесі перерахунку, було встановлено, що фактична сума готівки магазину "А" становила 34990 грн., магазину "В" - 15000 грн., магазину "С" - 17550 грн.

Необхідно: Скласти бухгалтерські проведення за наведеними операціями з інкасації коштів у клієнтів банку.

ТЕМА 5

ОБЛІК РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

- 5.1. Поняття безготівкових розрахунків та вимоги щодо їх проведення.
- 5.2. Організація та облік розрахунків із застосуванням платіжних доручень, платіжних вимог – доручень, платіжних вимог, розрахункових чеків, акредитивів, векселів.
- 5.3. Порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням.
- 5.4. Облік міжбанківських розрахунків.

Після вивчення теми 5 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює облік розрахункових операцій банків; які рахунки призначені для обліку розрахункових операцій банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про розрахункові операції.
- **вміти:** скласти кореспонденцію рахунків обліку розрахункових операцій банку, відобразити інформацію про розрахункові операції в формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити сутність і принципи організації безготівкових розрахунків.
2. Охарактеризуйте порядок організації та обліку розрахунків із застосуванням платіжних доручень.
3. Охарактеризуйте порядок організації та обліку розрахунків із застосуванням платіжних вимог - доручень.
4. Охарактеризуйте порядок організації та обліку розрахунків із застосуванням платіжних вимог.
5. Охарактеризуйте порядок організації та обліку розрахунків з допомогою розрахункових чеків.

Нормативно – правова база

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5.04.2001 р. № 2346-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
3. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text>
4. Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою постановою Правління НБУ від 16.08.2006 р. № 320 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1035->

06#Text

5. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#Text>

6. Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затверджено постановою Правління НБУ від 05.11.2014 р. № 705 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14#Text>

7. Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами, затверджено постановою Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 514 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text>

8. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України затверджене постановою Правління НБУ від 16.12.2002 р. № 508 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text>

9. Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2000 р. № 520 (із змінами) (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0152-01#Text>

10. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: (із змінами) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Основні терміни та поняття

Акредитив - договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

Акцепт-згода на оплату або гарантування оплати документів.

Банк платника / отримувача / стягувача - банк, що обслуговує платника /отримувача/ стягувача.

Банк-емітент - банк, що відкрив акредитив або здійснив емісію цінних паперів, платіжних карток, або видав розрахунковий чек (розрахункову чекову книжку).

Банківський індосамент - (передавальний) напис банку (установи) на зворотному боці чека про передачу платнику права за цим чеком.

Безготівкові розрахунки - перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також

перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів.

Бенефіціар - особа, якій призначений платіж або на користь якої відкрито акредитив.

Відповідальний виконавець - працівник банку, який відповідно до своїх службових обов'язків має повноваження вчиняти від імені банку певні дії, пов'язані із здійсненням розрахунків.

Виконуючий банк - банк, який за дорученням банку -емітента здійснює платіж проти документів, визначених в акредитиві. Виконуючий банк залежно від операції за акредитивом, виконання якої доручено йому банком-емітентом, також може бути авізуючим банком.

Власник рахунку в банку - особа, яка відкриває рахунок у банку і має право розпоряджатися коштами на ньому.

Дата валютування - зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дата, починаючи з якої кошти, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача. До настання дати валютування сума переказу обліковується в банку, що обслуговує отримувача, або в установі - члені платіжної системи.

Еквайринг - послуга технологічного, інформаційного обслуговування розрахунків за операціями, що здійснюються з використанням електронних платіжних засобів у платіжній системі.

Електронний розрахунковий документ - документ, інформація в якому представлена у формі електронних даних, включаючи відповідні реквізити розрахункового документа, який може бути сформований, переданий, збережений і перетворений у візуальну форму представлення електронними засобами.

Заявник акредитива - платник, який подав обслуговуючому банку заяву про відкриття акредитива.

Інкасове доручення (розпорядження) – розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача (органу державної податкової служби) до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.

Інкасування (інкасо) - здійснення банком за дорученням клієнта операцій з розрахунковими та супровідними документами з метою одержання платежу або передавання розрахункових та/ чи супровідних документів проти платежу, або передавання розрахункових та/чи супровідних документів на інших умовах.

Меморіальний ордер - розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку платника і внутрішньобанківських операцій.

Неналежний стягувач - особа, що не має визначених Законом України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" підстав для ініціювання переказу коштів з рахунку платника.

Платіжна вимога - розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або в разі договірною списання отримувача до банку, що

обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.

Платіжна вимога-доручення - розрахунковий документ, який складається з двох частин:

- верхньої - вимоги отримувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів;

- нижньої - доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача.

Платіжне доручення - розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача.

Платіжні інструменти - засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунку платника.

Розрахунковий документ - документ на паперовому носії, що містить доручення та/або вимогу про перерахування коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.

Розрахунковий чек - розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) банку - емітенту, у якому відкрито його рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми коштів.

Розрахунково-касове обслуговування - надання банком клієнту на підставі укладеного між ними договору послуг, які пов'язані з переказом коштів з/на рахунку(ок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договором, форму та зміст якого банк розробляє самостійно.

Списання договірне - списання банком з рахунку клієнта коштів без подання клієнтом платіжного доручення, що здійснюється банком у порядку, передбаченому в договорі, укладеному між ним і клієнтом.

Списання примусове - списання коштів, що здійснюється стягувачем без згоди платника на підставі встановлених законом виконавчих документів у випадках, передбачених законом.

Учасники безготівкових розрахунків - банки та їх філії, підприємства, фізичні особи та інші клієнти банку, з рахунків яких списуються або на рахунки яких зараховуються кошти.

Чекодавець - підприємство або фізична особа, яка здійснює платіж за допомогою чека та підписує його.

Чекодержатель - підприємство або фізична особа, яка є отримувачем коштів за чеком.

Завдання 5.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів):

1. Чек із чекової книжки пред'являється до оплати в банк чекодержателя протягом:

- а) 10 календарних днів;
- б) 20 календарних днів;
- в) місяця.

2. Здійснювати обмін чека на готівку та отримувати готівкою здачу із суми чека підприємствам:

- а) дозволяється;
- б) не дозволяється.

3. Обмінювати чек на готівку або отримувати здачу із суми чека готівкою фізичним особам:

- а) дозволяється;
- б) не дозволяється.

4. Чекодержатель – це:

- а) підприємство або фізична особа, яка є отримувачем коштів за чеком;
- б) підприємство або фізична особа, яка здійснює платіж за допомогою чека та підписує його.

5. Неналежний стягувач – це:

- а) особа, з рахунку якої помилково або неправомірно переказана сума коштів;
- б) особа, що не має визначених Законом України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" підстав для ініціювання переказу коштів з рахунку платника;
- в) особа, якій без законних підстав зарахована сума переказу на її рахунок або видана їй у готівковій формі.

6. Авізуючий банк - це:

- а) банк, що відкрив акредитив або здійснив емісію цінних паперів, платіжних карток, або видав розрахунковий чек;
- б) банк, який за дорученням банку - емітента сповіщає акредитив бенефіціару без будь-якої відповідальності за його оплату.

7. Акцепт – це:

- а) згода на оплату або гарантування оплати документів;
- б) зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дата, починаючи з якої кошти, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача;
- в) комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта.

8. Особа, що відкриває рахунок фізичній особі (власник рахунку/представник власника рахунку/особа, яка відкриває рахунок на користь третьої особи):

а) зобов'язана письмово повідомити банк про наявність або відсутність у власника рахунку статусу підприємця або особи, яка провадить незалежну професійну діяльність;

б) не зобов'язана письмово повідомити банк про наявність або відсутність у власника рахунку статусу підприємця або особи, яка провадить незалежну професійну діяльність.

Завдання 5.2

До запропонованих термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, які наводяться нижче (табл. 5.1). Для цього проставити біля терміну відповідну цифру.

Таблиця 5.1

Розрахункові документи, які використовуються для безготівкових розрахунків

Термін	Визначення
акредитив	1) розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку платника і внутрішньобанківських операцій.
електронний розрахунковий документ	2) розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або в разі договірною списання отримувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.
інкасове доручення	3) розрахунковий документ, який складається з двох частин: верхньої - вимоги отримувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів; нижньої - доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача.
платіжна вимога	4) договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж;
платіжна вимога-доручення	5) розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача.
меморіальний ордер	6) документ, інформація в якому представлена у формі електронних даних, включаючи відповідні реквізити розрахункового документа, який може бути сформований, переданий, збережений і перетворений у візуальну форму представлення електронними засобами.
платіжне доручення	7) розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача (органу державної податкової служби) до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача.

Завдання 5.3

Упродовж дня 10.05.20_ р. банком були проведені такі операції:

1) на основі платіжного доручення підприємства «Крок» перераховано 5000 грн. на поточний рахунок підприємства «Мрія», яке обслуговується у філії цього ж банку;

2) на користь підприємства «Граніт» поступили кошти у сумі 8500 грн. від підприємства «Рубін», що має рахунок у банку - кореспонденті. В електронному розрахунковому документі зазначена дата валютування - 10.05.20_ р.;

3) списано на основі вимоги - доручення 2000 грн. з рахунку підприємства «Епіцентр» і перераховано підприємству «Карпати», що має рахунок в іншому банку;

5) на основі платіжної вимоги підприємства «Троянда», що є клієнтом банку, списано 3500 грн. з рахунку магазину «Новий».

Необхідно: Скласти бухгалтерські проведення за наведеними вище операціями.

ТЕМА 6

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З КРЕДИТУВАННЯ

- 6.1. Сутність банківського кредиту, його види та класифікація.
- 6.2. Складові елементи кредитної політики банку. Етапи процесу кредитування.
- 6.3. Характеристика рахунків, що використовуються для обліку операцій з кредитування клієнтів банку.
- 6.4. Облік операцій з кредитування.

Після вивчення теми 6 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку кредитних операцій; які рахунки призначені для обліку кредитних операцій банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про кредитні операції банків.
- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку кредитних операцій банку; відображати інформацію про кредитні операції у фінансовій звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити сутність банківського кредиту, його види та класифікація.
2. Яким чином відбувається організація кредитної роботи в банку?
3. Поясніть порядок відображення в обліку кредитних операцій на дату укладення кредитного договору.
4. Вказати кореспонденцію рахунків з обліку операцій із надання банком кредитів клієнтам та їх повернення.
5. Порядок відображення в обліку факторингових операцій.

Нормативно – правова база

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14 (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text>
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

б. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

Основні терміни та поняття

Банківський кредит - будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Довгострокові кредити - надані або отримані кредити на строк більше ніж один рік.

Зобов'язання з кредитування - зобов'язання банку надати клієнту кредит на певних умовах.

Індосамент, передатний напис, жиро - особливий (спеціальний) передатний запис на звороті векселя або на додатковому аркуші (алонжі), що засвідчує перехід права за цим документом до іншої особи.

Іпотечне кредитування - правовідносини, що виникають з приводу набуття права вимоги іпотечного боргу за правочинами та іншими документами.

Короткостроковий кредит - наданий або отриманий кредит на строк, що не перевищує один рік.

Кредитна історія - сукупність інформації про виконання юридичною або фізичною особою боргових зобов'язань, що включає наявну в банку інформацію щодо дисципліни виконання боржником своїх зобов'язань у минулому за раніше наданими та діючими кредитами, а також отриману банком інформацію з бюро кредитних історій.

Кредитоспроможність - наявність у боржника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

Кредит під інвестиційний проект - довгостроковий кредит, наданий для реалізації інвестиційного проекту (крім інвестування кредитних коштів у такі об'єкти інвестиційної діяльності, як цінні папери, цільові грошові вклади, інтелектуальні цінності, майнові права), майбутні доходи за яким будуть джерелом повернення кредиту.

Прострочена заборгованість - заборгованість, яка не погашена в строк, установлений договором.

Реструктуризація - зміна істотних умов за первісним договором шляхом укладання додаткової угоди з боржником у зв'язку з фінансовими труднощами боржника (за визначенням банку) та необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним зобов'язань за активом [зміна процентної ставки; скасування (повністю або частково) нарахованих і несплачених боржником фінансових санкцій (штрафу, пені, неустойки) за

несвоєчасне внесення платежів за заборгованістю боржника; зміна графіка погашення боргу (строків і сум погашення основного боргу, сплати процентів/комісій); зміна розміру комісії].

Завдання 6.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Банк відображає суму зобов'язання з кредитування на дату операції на:

- а) на позабалансових рахунках;
- б) на балансових рахунках.

2. Банк відображає в бухгалтерському обліку надані кредити таким записом:

- а) Дт Рахунки для обліку наданих кредитів;
Кт рахунки для обліку грошових коштів;
- б) Дт рахунки для обліку грошових коштів;
Кт Рахунки для обліку наданих кредитів.

3. Банк відображає в бухгалтерському обліку отримані комісії, що є невід'ємною частиною доходу за фінансовим інструментом, до часу видачі кредиту:

- а) за рахунком 3600 "Доходи майбутніх періодів";
- б) за рахунком 3500 "Витрати майбутніх періодів";
- в) на рахунку неамортизованого дисконту за кредитами;
- г) на рахунку неамортизованої премії за кредитами;
- д) всі відповіді невірні.

4. Якщо на дату операції (у день виникнення в банку зобов'язання з кредитування) кредит надається в повній сумі, то зобов'язання з кредитування за позабалансовими рахунками:

- а) не відображається;
- б) відображається.

5. Сума неамортизованого дисконту за наданими кредитами амортизується:

- а) не рідше одного разу на місяць;
- б) не рідше двох разів на квартал.

6. Бухгалтерський облік забезпечення кредитних операцій (гарантій, поручительств, застави тощо) здійснюється:

- а) за позабалансовими рахунками;
- б) за балансовими рахунками.

7. Банк відображає в бухгалтерському обліку суму наданих кредитів овердрафт за:

- а) дебетом рахунків клієнтів;
- б) кредитом рахунків клієнтів.

Завдання 6.2

Заповніть порожні місця структурно – логічної схеми (рис. 6.1) необхідними термінами відповідно до змісту.

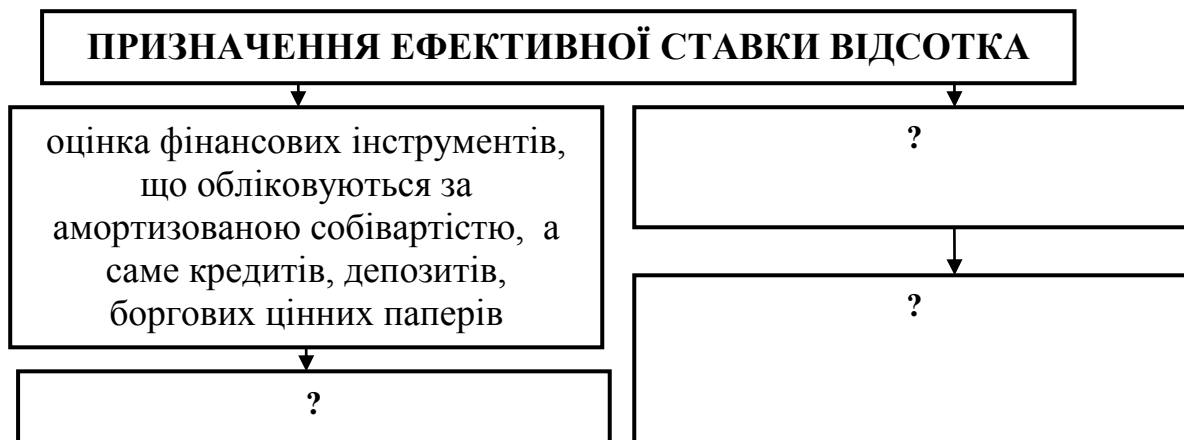

Рис. 6.1. Призначення ефективної ставки відсотка

Завдання 6.3

Необхідно визначити коди, назви та призначення рахунків для обліку наданих та отриманих кредитів (табл. 6.1 – 6.5).

Таблиця 6.1

Рахунки для обліку кредитів, що надані іншим банкам

Код рахунку	Назва рахунку	Призначення рахунку

Таблиця 6.2

Рахунки для обліку кредитів, що надані суб'єктам господарювання

Код рахунку	Назва рахунку	Призначення рахунку

Таблиця 6.3

Рахунки для обліку кредитів, що надані органам державної влади

Код рахунку	Назва рахунку	Призначення рахунку

Таблиця 6.4

Рахунки для обліку кредитів, що надані органам місцевого самоврядування

Код рахунку	Назва рахунку	Призначення рахунку

Таблиця 6.5

Рахунки для обліку отриманих кредитів

Код рахунку	Назва рахунку

Завдання 6.4

1.06.20__ р. банк “Фінансова ініціатива” видав готівкою споживчий кредит фізичній особі у сумі 15 000 грн. терміном на 2 місяці. Процентна ставка за кредитом співпадає із ринковою ставкою і становить 31 % річних. Метод визначення кількості днів — факт/факт. Проценти та заборгованість за кредитом сплачуються щомісяця з 1 по 3 число місяця, наступного за звітним.

Необхідно: здійснити відповідні розрахунки та скласти бухгалтерські проведення за кредитною операцією, зокрема:

- 1) видача банком споживчого кредиту фізичній особі;
- 2) нарахування банком відсотків за кредитом;
- 3) сплату клієнтом нарахованих відсотків;
- 4) повернення клієнтом кредиту.

Завдання 6.5

1.08.20__ р. банк “Фінансова ініціатива” видав готівкою споживчий кредит фізичній особі у сумі 20 000 грн. терміном на 2 місяці. Процентна ставка за кредитом співпадає із ринковою ставкою і становить 32 % річних, а щомісячна комісія від первинної суми кредиту — 1,5 % в місяць. Метод визначення кількості днів — 30/360. Проценти, комісійні сплачуються щомісяця з 1 по 3 число місяця, наступного за звітним. Заборгованість за кредитом погашається в кінці строку кредиту.

Необхідно: здійснити відповідні розрахунки та скласти бухгалтерські проведення за кредитною операцією, зокрема:

- 1) видача банком споживчого кредиту фізичній особі;
- 2) нарахування банком відсотків за кредитом;
- 3) нарахування банком комісійних за кредитом;
- 4) сплату клієнтом нарахованих відсотків;
- 5) сплату клієнтом нарахованих комісійних;
- 6) повернення клієнтом кредиту у термін, передбачений кредитною угодою.

ТЕМА 7

ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

- 3.1. Економічна сутність вкладу (депозиту), вкладної (депозитної) операції та їх класифікація.
- 3.2. Договірне регулювання вкладних (депозитних) операцій.
- 3.3. Облік ощадних (депозитних) сертифікатів.
- 3.4. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.
- 3.5. Облік депозитних операцій банків.

Після вивчення теми 7 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку депозитних операцій банків; які рахунки призначені для обліку депозитних операцій банку; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про депозитні операції.
- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку депозитних операцій банку, відображати інформацію про депозитні операції в формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити економічну сутність вкладних (депозитних) операцій.
2. Назвати види депозитів за строковістю.
3. Які рахунки призначені для обліку ощадних (депозитних) сертифікатів, випущених банком?
4. Назвати функції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.
5. Порядок обліку фінансових зобов'язань за операціями, пов'язаними із залученням грошових коштів.

Нормативно – правова база

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" від 23.02.2012 № 4452-VI (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
5. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14 (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text>

6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

7. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

Основні терміни та поняття

Вклад - кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти.

Вклади (депозити) на вимогу - це грошові кошти або банківські метали, що розміщені вкладниками в банках на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника або здійснення платежів за розпорядженням власника рахунку.

Вклади (депозити) строкові - це грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк.

Вкладна (депозитна) операція - операція банку із залучення грошових коштів або банківських металів від вкладників на їх рахунки в банку надоговірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх ощадними (депозитними) сертифікатами.

Вкладник - юридична чи фізична особа, яка здійснила розміщення готівкових (безготівкових) грошових коштів або банківських металів на рахунок у банку чи придбала ощадний (депозитний) сертифікат банку на договірних умовах.

Ощадний (депозитний) сертифікат - цінний папір, який підтверджує суму вкладу, унесеного в банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі спливом установленого строку суми вкладу та процентів, установлених сертифікатом, у банку, який його видав.

Реєстр учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб - реєстр, який ведеться Фондом та містить відомості про участь банку в системі обов'язкового гарантування вкладів фізичних осіб.

Суб'єкти вкладних (депозитних) операцій - банки і власники грошових коштів або банківських металів.

Завдання 7.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Вклади (депозити) строкові - це:

- а) грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк;
- б) тільки грошові кошти, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк.

2. Довгостроковий вклад (депозит) - розміщені або залучені кошти на строк:

- а) більше ніж один рік;
- б) менше ніж один рік.

3. Короткостроковий вклад (депозит) – це:

- а) надані або отримані кошти на строк, що не перевищує один рік;
- б) надані або отримані кошти на строк, що перевищує один рік.

4. Згідно з «Інструкцією з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України», за якою вартістю банк має оцінювати залучені вклади (депозити) під час первісного визнання:

- а) справедливою вартістю;
- б) первісною вартістю.

5. Залучення банком вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб підтверджується:

- а) всі відповіді вірні;
- б) договором банківського рахунку;
- в) договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадної книжки;
- г) договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадного (депозитного) сертифіката.

6. Процентні ставки за вкладними (депозитними) операціями встановлюються:

- а) банками самостійно;
- б) НБУ.

7. Ощадні (депозитні) сертифікати можуть випускатися за ініціативою банку:

- а) всі відповіді вірні;
- б) одноразово або серіями;
- в) іменними або на пред'явника;
- г) на строк.

Завдання 7.2

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з короткостроковими ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованих банком на підставі наведених господарських операцій (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Кореспонденція рахунків обліку операцій з короткостроковими ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованих банком

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображення списання бланку ощадного сертифікату		
2	Відображення розміщення короткострокових ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих банком за номінальною вартістю		
3	Відображення розміщення короткострокових ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих банком з дисконтом		
4	Амортизація дисконту за короткостроковими ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованих банком		
5	Відображення розміщення короткострокових ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих банком з премією		
6	Амортизація премії за короткостроковими ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованих банком		
7	Нарахування процентів за короткостроковими ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованими банком		
8	Відображення погашення короткострокових ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих банком		

Завдання 7.3

02.04.20__ р. підприємство «Рубін» уклало з банком «Фінансова ініціатива» депозитний договір на суму 50000 грн. строком на 61 день. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою і становить 17 % річних. Проценти за депозитом виплачуються щомісячно. Метод розрахунку кількості днів — факт/360. Підприємство перераховує кошти на депозитний рахунок з поточного рахунку, відкритого в цьому ж банку.

Необхідно: здійснити відповідні розрахунки та скласти бухгалтерські проведення за операціями із залученим депозитом.

Завдання 7.4

10.04.20__ р. фізична особа внесла в касу банку «Фінансова ініціатива» 5000 грн. на депозитний рахунок строком на 6 місяців. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою і становить 20 % річних. Банк нараховує відсотки в кожний останній робочий

день місяця. Метод обрахування кількості днів при розрахунку відсотків - 30/360. Проценти за депозитом виплачуються щомісячно.

Необхідно: здійснити відповідні розрахунки та скласти бухгалтерські проведення за операціями із залученим депозитом.

Завдання 7.5

10.10.20__ р. підприємство “Граніт” уклало з банком “Фінансова ініціатива” депозитний договір на суму 250 000 грн. строком на 120 днів під 21 % річних із виплатою відсотків в кінці терміну. Номінальна процентна ставка за депозитом збігається із ринковою ставкою. Вкладник перераховує кошти на депозитний рахунок з поточного рахунку, відкритого в цьому ж банку. Банк нараховує відсотки, використовуючи метод визначення кількості днів — факт/факт. Після закінчення дії депозитної угоди, сума депозиту та відсотки зараховуються підприємству на його поточний рахунок.

Необхідно: здійснити відповідні розрахунки та скласти бухгалтерські проведення за операціями із залученим депозитом.

ТЕМА 8

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

- 8.1. Сутність та класифікація цінних паперів.
- 8.2. Облік цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
- 8.3. Облік цінних паперів з нефіксованим прибутком, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, та похідні фінансові активи, що призначені для обліку хеджування.
- 8.4. Облік цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю.
- 8.5. Облік цінних паперів власного боргу та похідні фінансові зобов'язання.
- 8.6. Облік казначейських та інших цінних паперів, що рефінансуються Національним банком України.

Після вивчення теми 8 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює облік операцій з цінними паперами; які рахунки призначені для обліку операцій з цінними паперами; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про цінні папери банку.
- **вміти:** скласти кореспонденцію рахунків обліку операцій з цінними паперами банку, відображати інформацію про операції з цінними паперами в формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити економічну сутність цінних паперів та їх класифікацію.
2. Назвати порядок обліку акцій, та інших цінних паперів з нефіксованим прибутком, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
3. Назвати порядок обліку боргових цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки.
4. Назвати порядок обліку похідних фінансових активів, які обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки
5. Назвати порядок обліку боргових цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Нормативно – правова база

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121 - III (із змінами). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

6. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 р. № 14 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text>

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>

8. Інструкція про складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

Основні терміни та поняття

Амортизована собівартість фінансового активу або фінансового зобов'язання - сума, у якій оцінюється фінансовий актив або фінансове зобов'язання під час первісного визнання, за вирахуванням отриманих або сплачених коштів [основної суми боргу, процентних доходів (витрат) або інших платежів, пов'язаних з ініціюванням фінансового активу або фінансового зобов'язання], збільшена або зменшена на величину накопиченої амортизації, розрахованої з використанням ефективної ставки відсотка, - різниці між первісно визнаною сумою та сумою погашення фінансового інструменту, а також для фінансових активів скоригована з урахуванням оціночного резерву під кредитні збитки.

Витрати на операцію - додаткові витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням, випуском або вибуттям фінансового активу чи зобов'язання і які не могли виникнути, якщо суб'єкт господарювання не випустив, не придбав або не реалізував фінансовий інструмент. До витрат на операцію належать комісійні, сплачені агентам, консультантам, брокерам і дилерам, збори органам регулювання, фондовим біржам, податки та державне мито, інші витрати. Витрати на операції не включають дисконти або премії за борговими фінансовими інструментами, адміністративні витрати.

Дата балансу - дата, на яку складено баланс банку. Звичайно датою балансу є кінець останнього дня звітного періоду.

Дата операції - це дата, з якої банк зобов'язується придбати або продати актив.

Дата розрахунку - це дата, з якої актив передається банку (визнається активом банку) або передається банком (припинення визнання активу). Дата

розрахунку є датою, з якої починається (у разі придбання) і припиняється (у разі реалізації) нарахування процентів за активами банку.

Дисконт - це сума перевищення номінальної вартості фінансових інструментів над їх справедливою вартістю під час первісного визнання без урахування нарахованих на час придбання процентів, якщо така вартість нижча, ніж номінальна вартість.

Емісійні різниці (емісійний дохід) - це перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску або продажу власних акцій (інших корпоративних прав), над їх номіналом або перевищення номіналу акцій (інших корпоративних прав) над вартістю їх викупу.

Премія - це сума перевищення справедливої вартості фінансових інструментів під час їх первісного визнання без урахування нарахованих (накопичених) на час придбання процентів над їх номінальною вартістю.

Завдання 8.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів):

1. На кожен наступний після визнання дату балансу всі фінансові інвестиції оцінюються за їх справедливою вартістю, крім:

- а) фінансових інвестицій, що утримуються до погашення;
- б) фінансових інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки;
- в) інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.

2. Доходи та витрати в іноземній валюті за операціями з цінними паперами відображаються за рахунками класів:

- а) 1;
- б) 7;
- в) 9;
- г) 6.

3. Банк обліковує інвестицію в асоційовану компанію за методом:

- а) узагальнення інформації з метою формування звітності;
- б) цільовим;
- в) участі в капіталі.

4. Банк визнає зменшення корисності інвестицій в асоційовані та дочірні компанії в разі наявності об'єктивних доказів, що свідчать про зменшення їх корисності, на суму різниці між балансовою вартістю та:

- а) сумою її очікуваного відшкодування;
- б) первісною вартістю;
- в) справедливою вартістю.

5. Цінні папери, що є власністю банку і перебувають у документарній формі, банк обліковує за позабалансовим рахунком:

- а) 9820;
- б) 9819;
- в) 9500.

6. Ціна придбання фінансової інвестиції, включаючи накопичені проценти – це:

- а) фінансовий інструмент;
- б) справедлива вартість;
- в) собівартість фінансової інвестиції.

7. Банк здійснює облік операцій з купівлі-продажу фінансових інвестицій за стандартними процедурами з використанням дати операції або дати розрахунку відповідно до:

- а) облікової політики банку;
- б) Закону України «Про банки і банківську діяльність»;
- в) Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

8. Банк здійснює переоцінку усіх фінансових інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю з її відображенням в прибутках/збитках, у разі зміни їх справедливої вартості, але не рідше одного разу на:

- а) рік;
- б) квартал;
- в) місяць.

Завдання 8.2

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1) Банк з метою оцінки та відображення в бухгалтерському обліку класифікує фінансові інвестиції, що оцінюються за балансовою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки / збитки.

2) До фінансових інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/ збитки, належать боргові цінні папери, акції та інші фінансові інвестиції, утримувані в торговому портфелі, і ті, що визначені банком як оцінені за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки/збитки під час первісного визнання.

3) Періодичність нарахування процентного доходу банк визначає самостійно в обліковій політиці, але не рідше двох разів на місяць, та обов'язково на дату переоцінки, перекласифікації, продажу.

4) Банк відображає в бухгалтерському обліку прибуток аб збиток під час первісного визнання за рахунками класу 1 або 2 відповідно на суму різниці між справедливою вартістю фінансових інвестицій (крім інвестицій в асоційовані та дочірні компанії) та сумою договору (без урахування витрат на операції) в кореспонденції з рахунками дисконту (премії). Банк відображає як прибуток або збиток від операції з акціонерами у складі додаткового капіталу за балансовим рахунком класу 6 до часу вибуття фінансового інструменту або включає частинами до нерозподіленого прибутку (збитку) протягом періоду його утримання.

5) Банк обліковує інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, що придбані з метою їх подальшого продажу протягом 10 місяців, за найменшою

з двох величин: балансовою вартістю або справедливою вартістю за мінусом витрат на продаж та визнає зменшення їх корисності.

6) Доходи та витрати в іноземній валюті за операціями з цінними паперами відображаються за рахунками класів 4 і 5 Плану рахунків у національній валюті за офіційним курсом іноземної валюти на дату їх нарахування та/або отримання і сплати.

7) Результат переоцінки до справедливої вартості цінних паперів, що обліковуються на рахунках дебіторської та кредиторської заборгованості за операціями репо, та результат від продажу третій стороні банк відображає за балансовим рахунком 6204.

8) Банк відображає в бухгалтерському обліку під час первісного визнання прибуток або збиток на суму різниці між справедливою вартістю фінансового зобов'язання за цінними паперами власної емісії та сумою отриманих за них коштів (без урахування витрат на операції) в кореспонденції з рахунками дисконту (премії), якщо ефективна ставка за цим інструментом є нижчою або вищою ніж ринкова (крім операцій з акціонерами). За операціями з акціонерами банк відображає таку різницю за рахунками капіталу класу 4 до часу вибуття фінансового інструменту або включає частинами до нерозподіленого прибутку (збитку) протягом періоду його утримання.

9) Перекласифікація цінних паперів з торгового портфеля в інші портфелі банку допускається лише як виняток у випадках, що передбачені МСФЗ 38 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка". Справедлива вартість цінних паперів на дату такої перекласифікації є їх новою собівартістю або амортизованою собівартістю.

10) Банк здійснює переоцінку фінансових інвестицій у портфелі банку на продаж після нарахування процентів та амортизації дисконту (премії), з періодичністю, визначеною обліковою політикою, але не рідше ніж один раз на місяць.

Завдання 8.3

Заповніть порожні місця визначень необхідними словами відповідно до змісту:

1) _____ - ринок, на якому операції для активів або зобов'язань відбуваються з достатньою частотою та у достатньому обсязі, щоб надавати інформацію про ціноутворення на безперервній основі.

2) Дата балансу - дата, на яку складено баланс банку. Звичайно датою балансу є кінець останнього _____ звітного періоду.

3) Дисконт - це сума перевищення _____ вартості цінних паперів над їх вартістю під час первісного визнання без урахування нарахованих на час придбання процентів, якщо така вартість нижча, ніж номінальна вартість.

4) Емісійні різниці (емісійний дохід) - це перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску або продажу власних _____ (інших корпоративних прав), над їх номіналом або перевищення номіналу акцій (інших корпоративних прав) над вартістю їх викупу.

5) Банк під час здійснення операцій може використовувати _____рахунки, рахунки кредиторської та дебіторської заборгованості відповідно до вимог програмного забезпечення з подальшим відображенням їх за відповідними рахунками з обліку певного фінансового інструменту.

6) Банк здійснює облік операцій з купівлі-продажу фінансових інвестицій за стандартними процедурами з використанням дати операції або дати розрахунку відповідно до_____. Банк застосовує обраний метод обліку послідовно до всіх придбань і продажів фінансових інвестицій, що належать до тієї самої категорії.

7) Якщо банк визнає процентний дохід за борговими цінними паперами, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки, у складі переоцінки, нарахування процентів та амортизація дисконту або премії не здійснюється. Під час придбання купонних цінних паперів з накопиченими процентами банк відображає їх в обліку за рахунками премії (дисконту), сума отриманого купона _____суму премії або _____суму дисконту.

8) Банк визнає за цінними паперами з нефіксованим прибутком доходи у вигляді _____на дату встановлення прав на їх отримання.

9) Цінні папери, що куплені за договором _____ з правом наступного продажу, у разі їх продажу третій стороні відображаються покупцем за справедливою вартістю як зобов'язання з повернення цінних паперів за рахунками кредиторської заборгованості за операціями репо, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

10) Банк у період між датою операції і датою розрахунку не здійснює переоцінку цінних паперів, які обліковувались у портфелі на _____.

Завдання 8.4

05.07.20 р. банк уклав угоду про купівлю 20000 акцій промислового підприємства “Надія” до свого торгового портфеля на загальну суму 1000000 грн.

07.07.20_р. банк сплатив кошти та отримав куплені акції підприємства “Надія”.

08.08.20__р. банк нарахував доходи за акціями підприємства “Надія” у зв'язку з отриманням від емітента інформації про виплату дивідендів у сумі 7 грн. за акцію.

01.09.20_р. банк отримав дивіденди за акціями підприємства “Надія”.

20.09.20_р. банк уклав угоду про продаж 20000 акцій підприємства “Надія” на загальну суму 1010000 грн.

23.09.20__ р. на кореспондентський рахунок банку поступило 1010000 грн. за продані акції підприємства “Надія”.

Необхідно: скласти бухгалтерські проведення за наведеними вище операціями.

ТЕМА 9

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

- 9.1. Сутність валютних операцій.
9. Облік операцій в іноземній валюті.
- 9.1. Бухгалтерський облік валютно-обмінних операцій банків.
- 9.2. Відображення в бухгалтерському обліку операцій з купівлі іноземної валюти та банківських металів за національну валюту за умовами спот.
- 9.3. Відображення в бухгалтерському обліку операцій з продажу іноземної валюти та банківських металів за національну валюту за умовами спот.
- 9.4. Відображення в бухгалтерському обліку операцій з обміну (конвертації) іноземної валюти та банківських металів за умовами спот.

Після вивчення теми 9 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку операцій в іноземній валюті; які рахунки призначені для обліку операцій в іноземній валюті; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про операції в іноземній валюті.

- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку операцій банку в іноземній валюті, відобразити інформацію про операції в іноземній валюті в формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити економічний зміст іноземної валюти.
2. Назвати рахунки, що використовуються для обліку операцій в іноземній валюті.
3. Назвати порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій з купівлі іноземної валюти за національну валюту за умовами спот.
4. Назвати порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій з продажу іноземної валюти за національну валюту за умовами спот.
5. Назвати порядок відображення в бухгалтерському обліку переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті.

Нормативно – правова база

1. Закон України “Про валюту і валютні операції” від 21.06.2018 № 2473-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
2. Закон України “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними” від 18.11.1997 р. № 637/97-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про затвердження Класифікатора іноземних валют, затверджений постановою Правління НБУ від 04.02.1998 р. № 34 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98>

4. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена постановою Правління НБУ від 17.11.2004 р. № 555 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1511-04>

5. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України від 20.10.2004 р. № 495 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1425-04>

6. Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2000 р. № 520 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0152-01>

7. Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей затверджене постановою Правління НБУ від від 02.01.2019 № 3 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19>

8. Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України від 02.01.2019 р. № 1 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001500-19>

Основні терміни та поняття

Валютна операція - операція, що має хоча б одну з таких ознак:

а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта;

б) торгівля валютними цінностями;

в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей.

Валютне регулювання - діяльність Національного банку України та в установлених цим Законом випадках Кабінету Міністрів України, спрямована на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами.

Валютні цінності - національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали.

Іноземна валюта:

а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

Національна валюта (гривня):

а) грошові знаки грошової одиниці України - гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні;

в) електронні гроші, номіновані у гривні.

Торівля валютними цінностями - операції з купівлі, продажу або обміну валютних цінностей, що здійснюються як у готівковій формі (для банківських металів - із фізичною поставкою), так і безготівковій формі (для банківських металів - без фізичної поставки).

Транскордонне переміщення валютних цінностей - ввезення, пересилання на митну територію України, вивезення, пересилання з митної території України або транзит через митну територію України банківських металів, готівкової валюти.

Транскордонний переказ валютних цінностей - рух певної суми коштів в Україну або за її межі з метою зарахування цих коштів на рахунок отримувача або видачі йому в готівковій формі.

Завдання 9.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів):

1. Кредиторська заборгованість з придбання оборотних і необоротних активів за іноземну валюту та дебіторська заборгованість з продажу оборотних і необоротних активів за іноземну валюту:

а) не переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют;

б) переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют.

2. Доходи і витрати майбутніх періодів в іноземній валюті за немонетарними статтями в разі зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют:

а) не переоцінюються;

б) переоцінюються.

3. Термін дії дорожніх чеків:

а) не обмежений;

б) обмежений.

4. Якщо відсутній запис терміну дії іменного чека на чеку, то:

а) термін дії чека становить 3 місяці з дня його видачі;

б) термін дії чека становить 6 місяців з дня його видачі (якщо законодавство країни чекодавця не передбачає іншого);

в) термін дії чеків не обмежений;

г) всі відповіді не вірні.

5. Чек заповнюється:

а) від руки;

б) за допомогою технічних засобів.

6. До поточних неторговельних операцій в іноземній валюті відносять:

а) виплати на підставі вироків, рішень, ухвал і постанов судових, слідчих та інших правоохоронних органів;

б) оплата витрат, пов'язаних із смертю громадян (транспортні витрати і витрати на поховання);

в) оплата витрат, пов'язаних з відрядженням за кордон.

7. До поточних торговельних операцій в іноземній валюті відносять:

а) розрахунки за експорт та імпорт товару без відстрочення платежу або з відстроченням, що відповідно до договору не перевищує строки, установлені законодавством України для здійснення таких розрахунків;

б) розрахунки на території України між резидентами - суб'єктами господарювання за товар на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку;

в) оплата витрат іноземним судовим, слідчим, арбітражним, нотаріальним та іншим повноважним органам (у тому числі сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів), витрат іноземних адвокатів.

8. Уповноважений банк у разі недотримання вимог щодо порядку формування та зберігання обов'язкових резервів за відповідний звітний період резервування не має права здійснювати власні операції з купівлі іноземної валюти протягом:

а) одного робочого дня;

б) наступного календарного місяця;

в) трьох робочих днів.

Завдання 9.2

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Наприкінці кожного операційного дня суми залишків у гривневому еквіваленті за технічними рахунками 3800 та 3801 Плану рахунків мають бути тотожними.

2. Банк відображає в бухгалтерському обліку операції з купівлі-продажу іноземної валюти та банківських металів за умовами тод, том і спот із використанням методу обліку за датою розрахунку.

3. Банк відображає за позабалансовими рахунками переоцінку вимог і зобов'язань за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти та банківських металів за умовами спот.

4. Банк не здійснює переоцінку (перерахунок залишків за рахунками в іноземній валюті та банківських металах в еквівалентні суми в гривнях за

офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів) монетарних статей балансу в іноземній валюті та банківських металах під час кожної зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют і банківських металів.

5. Дебіторська заборгованість із придбання оборотних і необоротних активів за іноземну валюту та кредиторська заборгованість з продажу оборотних і необоротних активів за іноземну валюту відображаються в бухгалтерському обліку за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату їх виникнення і переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют.

6. Переоцінка доходів і витрат майбутніх періодів в іноземній валюті за монетарними активами та зобов'язаннями здійснюється під час кожної зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют до часу їх визнання (відображення за рахунками доходів і витрат у відповідному звітному періоді).

7. Банк (установа) на території України приймає від чекодержателя іменні чеки до сплати лише на інкасо.

8. Перерахування на утримання дипломатичних представництв, консульських установ України за кордоном та іноземних держав в Україні, представництв міжнародних та іноземних організацій, представництв іноземних банків та представництв юридичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю відносять до поточних торговельних операцій в іноземній валюті.

9. Уповноважені банки, які отримали право відповідно до банківської ліцензії та генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій відкривати кореспондентські рахунки в банках-нерезидентах в іноземній валюті та проводити операції за ними, зобов'язані купувати та продавати іноземну валюту самостійно без посередництва інших уповноважених банків.

Завдання 9.3

Заповніть порожні місця визначень необхідними словами відповідно до змісту

1. Банк під час відображення в бухгалтерському обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах за балансовими рахунками може використовувати технічні рахунки _____ та _____ Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

2. Іноземна валюта та банківські метали, що прийняті банком на зберігання, обліковуються за позабалансовим рахунком _____ Плану рахунків у національній валюті за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів на дату прийняття їх на зберігання.

3. Оплата зборів (мита) за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти права інтелектуальної власності, включаючи оплату послуг, які надаються патентними відомствами інших країн, і послуг патентних повірених за кордоном відносять до поточних _____ операцій в іноземній валюті.

4. Суб'єкти ринку мають право отримувати комісійну винагороду за здійснення торгівлі іноземною валютою виключно в _____.

5. Якщо клієнт-резидент купив, обміняв і перерахував на користь нерезидента кошти в іноземній валюті 1-ї групи Класифікатора, то вони повертаються в іноземній валюті _____ групи Класифікатора.

6. Уповноважений банк зобов'язаний нараховувати, утримувати збір на _____ одночасно з виконанням заяв про купівлю іноземної валюти від імені та за рахунок клієнтів цього банку та за власними операціями банку і перераховувати цей збір до Державного бюджету України в установленому законодавством України порядку.

7. Порядок та умови торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України та на міжнародних валютних ринках встановлює Положення про порядок та _____.

Завдання 9.4

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з купівлі іноземної валюти за національну валюту за умовами спот на підставі наведених господарських операцій. (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Кореспонденція рахунків обліку операцій з купівлі іноземної валюти за національну валюту за умовами спот

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображення операції з купівлі іноземної валюти за національну валюту за умовами спот на дату операції:		
	1) на суму вимоги щодо іноземної валюти до отримання		
	2) на суму зобов'язання щодо національної валюти до відправлення		
2	Відображення різниці між вартістю активу за офіційним курсом гривні до іноземних валют та його вартістю за курсом купівлі згідно з договором на дату операції, а також між датою операції та датою розрахунку:		
	1) у разі позитивного результату переоцінки		
	2) у разі від'ємного результату переоцінки		
3	Відображення операції з купівлі іноземної валюти за національну валюту на дату розрахунку:		
	1) зворотні проводки на суму купленої іноземної валюти		
	2) зворотні проводки на суму проданої національної валюти		
	3) визнання придбаної іноземної валюти		
	4) припинення визнання проданої національної валюти		
	5) закриття дебіторської, кредиторської заборгованості від купівлі іноземної валюти за національну валюту за умовами спот		

Завдання 9.5

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з продажу іноземної валюти за національну валюту за умовами спот на підставі наведених господарських операцій (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Кореспонденція рахунків обліку операцій з продажу іноземної валюти за національну валюту за умовами спот

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображення операції з продажу іноземної валюти за національну валюту за умовами спот на дату операції:		
	1) на суму вимоги щодо національної валюти до отримання		
	2) на суму зобов'язання щодо іноземної валюти до відправлення		
2	Відображення різниці між вартістю активу за курсом продажу згідно з договором та його вартістю за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату операції, а також між датою операції та датою розрахунку:		
	1) у разі позитивного результату переоцінки		
	2) у разі від'ємного результату переоцінки		
3	Відображення операції з продажу іноземної валюти за національну валюту за умовами спот:		
	1) зворотні проводки на суму купленої національної валюти		
	2) зворотні проводки на суму проданої іноземної валюти		
	3) визнання придбаної національної валюти		
	4) припинення визнання проданої іноземної валюти		
	5) закриття дебіторської, кредиторської заборгованості і визнання результату від продажу іноземної валюти за національну валюту		

Завдання 9.6

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з купівлі-продажу, обміну (конвертації) іноземної валюти за дорученням клієнтів на підставі наведених операцій (табл. 9.3).

Таблиця 9.3

**Кореспонденція рахунків обліку операцій з купівлі-продажу,
обміну (конвертації) іноземної валюти за дорученням клієнтів**

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображення операції з купівлі іноземної валюти за національну валюту за дорученням клієнтів:		
	1) перерахування клієнтом національної валюти на купівлю іноземної валюти		
	2) перерахування національної валюти продавцю іноземної валюти		
	3) зарахування іноземної валюти, що отримана для клієнтів		
	4) зарахування купленої іноземної валюти на рахунок клієнта		
2	Відображення операції з продажу іноземної валюти за національну валюту за дорученням клієнтів:		
	1) перерахування клієнтом іноземної валюти		
	2) перерахування іноземної валюти покупцю		
	3) зарахування національної валюти, що отримана для клієнтів		
	4) зарахування національної валюти, що отримана для клієнтів за продану іноземну валюту		
3	Відображення операції з обміну (конвертації) іноземної валюти за дорученням клієнтів:		
	1) перерахування клієнтом іноземної валюти на купівлю іншої іноземної валюти та банківських металів		
	2) перерахування іноземної валюти продавцю		
	3) зарахування іноземної валюти, що отримані від продавця для клієнтів		

Завдання 9.7

Вказати кореспонденцію рахунків обліку операцій з інкасо банкнот іноземних держав (табл. 9.4).

Таблиця 9.4

**Кореспонденція рахунків обліку операцій з інкасо банкнот
іноземних держав**

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Прийняття на інкасо банкнот іноземних держав на суму номіналу банкнот, отриманих від клієнта		
2	Відображення відсилання банкнот іноземних держав до банку – емітента		
3	Отримання суми грошового покриття від банку -емітента іноземних банкнот		
4	Відображення виплати клієнту інкасованої суми іноземної валюти		

ТЕМА 10

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

10.1 Сутність та критерії визнання основних засобів та нематеріальних активів.

10.2. Рахунки, що використовуються для обліку операцій банків України з основними засобами та нематеріальними активами.

10.3. Облік придбання і створення основних засобів та нематеріальних активів.

10.4. Порядок переоцінки основних засобів та нематеріальних активів.

10.5. Порядок нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів.

10.6. Облік вибуття основних засобів та нематеріальних активів.

10.7. Інвентаризація основних засобів та нематеріальних активів: порядок проведення інвентаризації, відображення результатів інвентаризації в обліку.

Після вивчення теми 10 студент повинен:

- **знати:** нормативно – правову базу, що регулює порядок обліку операцій з основними засобами та нематеріальними активами; які рахунки призначені для обліку операцій з основними засобами та нематеріальними активами; в яких формах фінансової звітності узагальнюється інформація про операції з основними засобами та нематеріальними активами.

- **вміти:** складати кореспонденцію рахунків обліку операцій, пов'язаних з основними засобами та нематеріальними активами банку, відображати інформацію про основні засоби та нематеріальні активи у первинних документах та у формах фінансової звітності.

Контрольні питання для самоперевірки:

1. Розкрити економічну сутність основних засобів та нематеріальних активів банку.

2. Назвати класифікаційні групи основних засобів та нематеріальних активів з метою відображення в бухгалтерському обліку.

3. Назвати методи нарахування амортизації основних засобів.

4. Назвати рахунки, які використовують для обліку операцій з основними засобами та нематеріальними активами.

5. Назвати первинні документи, за допомогою яких реєструють операції з основними засобами та нематеріальними активами.

Нормативно – правова база

1. Податковий кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

2. Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 20.12.2005 р. № 480 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06#Text>

Основні терміни та поняття

Амортизація - систематичний розподіл вартості основних засобів, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Балансова вартість - сума, за якою актив обліковують у балансі після вирахування будь-якої накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

Вартість, яка амортизується, - первісна або переоцінена вартість основних засобів з вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Група основних засобів - сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання основних засобів.

Дата придбання - дата, на яку контроль за активами, що купуються, переходить до покупця.

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

Залишкова вартість - різниця між первісною (переоціненою) вартістю і сумою нарахованого зносу.

Знос основних засобів - сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання.

Інвестиційна нерухомість - нерухомість (земля чи будівля або частина будівлі, або їх поєднання), утримувана (власником або лізингоодержувачем за договором про фінансовий лізинг [оренду]) з метою отримання лізингових (орендних) платежів або збільшення вартості капіталу чи для досягнення обох цілей.

Ліквідаційна вартість активу - попередньо оцінена сума, яку суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на його вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному після закінчення строку його корисної експлуатації.

Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми, не є утримуваними грошима та активами, що мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей, та може бути ідентифікований.

Необоротні активи - основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи.

Необоротні активи, утримувані для продажу - необоротні активи, що утримуються з метою продажу, та їх балансова вартість

відшкодуватиметься шляхом операції з продажу, а не поточного використання.

Об'єкт основних засобів - закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або окремих конструктивно відокремлених предметів, що призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів одного або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно, також інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється банком. Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремих об'єкт основних засобів.

Основні засоби - матеріальні активи, які банк утримує з метою використання їх у процесі своєї діяльності, надання послуг, здавання в лізинг (оренду) іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Первісна вартість - історична (фактична) собівартість основних засобів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) основних засобів.

Переоцінена вартість - вартість основних засобів після їх переоцінки.

Підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані - витрати на підтримання об'єкта в робочому стані (у придатному для використання) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання.

Подібні об'єкти - об'єкти, які мають однакове функціональне призначення та однакову справедливу вартість.

Поліпшення об'єкта основних засобів - витрати, що пов'язані з модернізацією, модифікацією, добудовою, дообладнанням, реконструкцією тощо об'єкта основних засобів, у результаті чого збільшуються майбутні економічні вигоди, що первісно очікуються від його використання.

Ринкова вартість - сума, яку можна отримати від продажу активу на активному ринку.

Строк корисного використання (експлуатації) - очікуваний період часу, протягом якого основні засоби використовуватимуться банком або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний банком обсяг продукції (робіт, послуг).

Сума очікуваного відшкодування необоротного активу - найбільша з двох оцінок, а саме чиста вартість реалізації або теперішня вартість

майбутніх чистих грошових надходжень від використання необоротного активу, включаючи його ліквідаційну вартість.

Теперішня вартість - дисконтована сума майбутніх платежів (з вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі поточної діяльності банку.

Теперішня вартість майбутнього платежу під визначений процент - це сума, яку необхідно вкласти на цей час під визначений процент для отримання відповідної суми в майбутньому.

Чиста вартість реалізації необоротного активу -справедлива вартість необоротного активу з вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію.

Завдання 10.1

Тести для самоконтролю

Виберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів)

1. Після первісного визнання нематеріального активу його облік надалі має здійснюватися із застосуванням одного з таких двох методів:

а) за первісною вартістю (собівартістю) з вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності;

б) за переоціненою вартістю (справедливою вартістю) з вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності.

2. Витрати, які включаються до первісної вартості придбаного об'єкта основних засобів:

а) суми ввізного мита;

б) витрати зі страхування ризиків, пов'язаних з доставкою основних засобів;

в) адміністративні витрати, які не належать безпосередньо до витрат на придбання об'єкта основних засобів.

3. Дебіторська заборгованість з придбання необоротних активів у зв'язку із зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют:

а) підлягає переоцінці;

б) не підлягає переоцінці.

4. Первісна вартість об'єкта основних засобів, створених банком, включає:

а) прямі витрати на оплату праці;

б) прямі матеріальні витрати;

в) інші витрати, що безпосередньо пов'язані зі створенням цього активу та доведенням його до стану, придатного для використання за призначенням;

г) всі відповіді вірні.

5. Облік витрат, пов'язаних із поліпшенням основних засобів, здійснюється за рахунками:

а) класу 7;

б) класу 4;

в) класу 3;

г) всі відповіді не вірні.

6. Необоротні активи, утримувані для продажу, обліковуються за рахунком:

- а) класу 3;
- б) класу 4;
- в) класу 9.

7. Амортизація на необоротні активи, утримувані для продажу:

- а) не нараховується;
- б) нараховується.

8. Не визнаються нематеріальним активом і підлягають відображенню в складі витрат звітного періоду, у якому вони були здійснені, такі витрати:

- а) на дослідження;
- б) на підготовку і перепідготовку кадрів;
- в) на рекламу;
- г) всі відповіді не вірні.

9. Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання:

- а) підлягають амортизації;
- б) амортизації не підлягають.

Завдання 10.2

Заповніть порожні місця структурно – логічних схем (рис. 10.1 – 10.3) необхідними термінами відповідно до змісту.

Рахунок 4400 "Основні засоби"			
	За дебетом рахунку	За кредитом рахунку	
?		?	
	Призначення рахунку		
?			

Рис. 10.1. Призначення рахунку 4400 "Основні засоби"

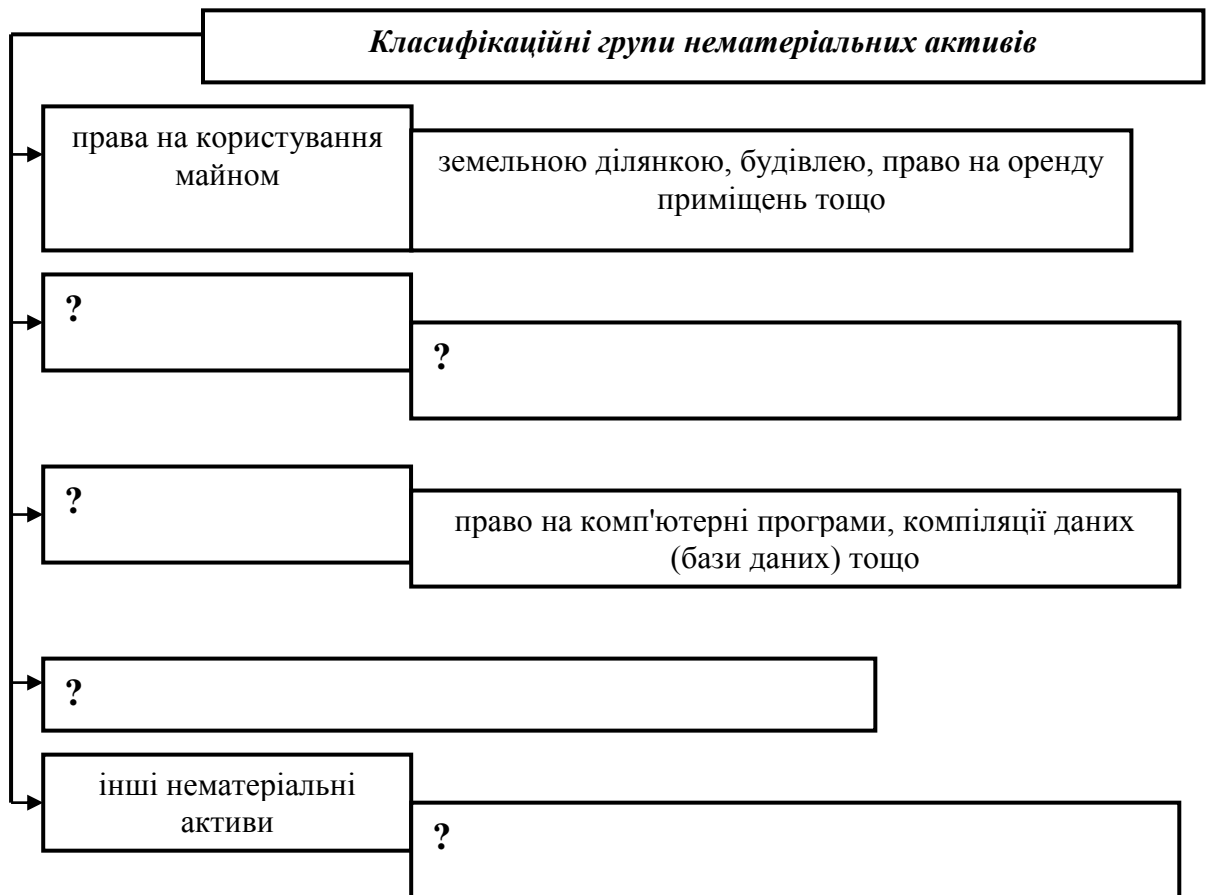

Рис. 10.2. Класифікаційні групи нематеріальних активів для цілей бухгалтерського обліку згідно Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України

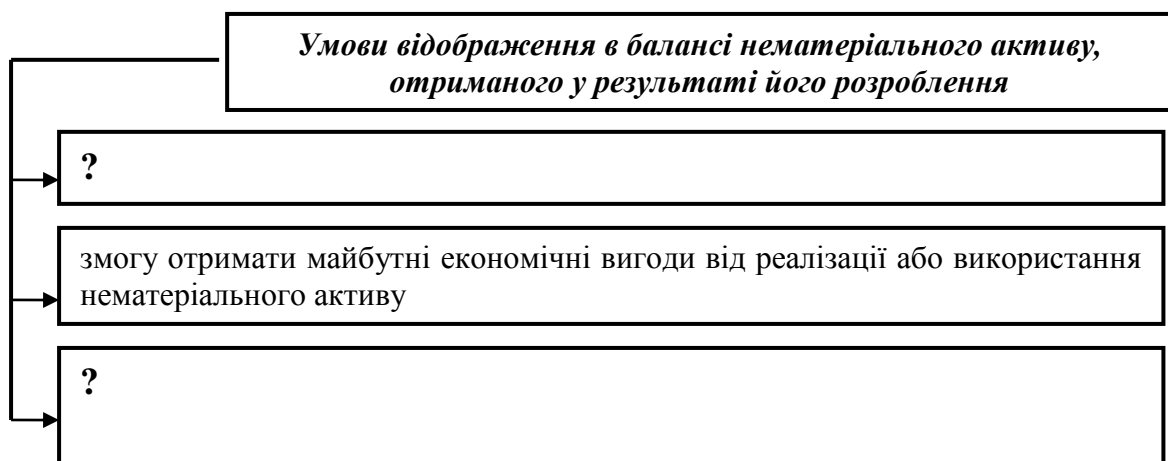

Рис. 10.3. Умови відображення в балансі нематеріального активу, отриманого в результаті його розроблення

Завдання 10.3

До запропонованих термінів доберіть єдине правильне визначення (табл. 10.1). Для цього проставити ліворуч від терміну відповідну літеру.

Таблиця 10.1

Термін	Літера пра- вильної відповіді	Визначення
чиста вартість реалізації необоротного активу		А) сума, за якою актив обліковують у балансі після вирахування будь-якої накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності
первісна вартість		Б) первісна або переоцінена вартість основних засобів з вирахуванням їх ліквідаційної вартості
теперішня вартість		В) різниця між первісною (переоціненою) вартістю і сумою нарахованого зносу
ліквідаційна вартість активу		Г) попередньо оцінена сума, яку суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на його вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному після закінчення строку його корисної експлуатації
вартість, яка амортизується		Д) історична (фактична) собівартість основних засобів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) основних засобів
теперішня вартість майбутнього платежу під визначений процент		Е) вартість основних засобів після їх переоцінки
ринкова вартість		Ж) сума, яку можна отримати від продажу активу на активному ринку
залишкова вартість		З) дисконтована сума майбутніх платежів (з вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі поточної діяльності банку
переоцінена вартість		К) сума, яку необхідно вкласти на цей час під визначений процент для отримання відповідної суми в майбутньому
балансова вартість		Л) справедлива вартість необоротного активу з вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію

Завдання 10.4

Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:

1. Придбані основні засоби визнаються за ринковою вартістю.
2. Облік витрат, пов'язаних із поліпшенням основних засобів, здійснюється за рахунками обліку капітальних інвестицій.

3. Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта основних засобів у придатному для використання стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат звітного періоду і впливають на його залишкову вартість.

4. Банк зобов'язаний класифікувати необоротні активи як утримувані для продажу, якщо балансова вартість таких активів відшкодуватиметься шляхом операції не з продажу, а поточного використання.

5. Банк зобов'язаний класифікувати необоротні активи як утримувані для продажу, якщо на дату прийняття рішення щодо визнання їх активами, що утримуються для продажу, виконуються такі умови: стан активів, у якому вони перебувають, дає змогу здійснити негайний продаж і є високий ступінь імовірності їх продажу протягом року з дати класифікації.

6. Капітальні інвестиції на будівництво або забудову та на реконструкцію об'єкта інвестиційної нерухомості, який в довгостроковій перспективі використовуватиметься як інвестиційна нерухомість, зменшують його вартість.

7. Вартість усіх необоротних активів підлягає амортизації, у тому числі вартість землі і незавершених капітальних інвестицій.

8. Нарахування амортизації необоротних активів припиняється на одну з двох дат, що настає раніше: на дату переведення активів до категорії необоротних активів, утримуваних для продажу, або на дату припинення визнання активів.

9. Відповідальність за організацію інвентаризації несе головний бухгалтер банку, який має створити необхідні умови для її проведення та визначити об'єкти інвентаризації і періодичність її проведення, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим.

10. Для проведення інвентаризації створюється постійно діюча інвентаризаційна комісія (у складі працівників банку) за обов'язковою участю головного бухгалтера (його заступника).

11. Не визнаються нематеріальним активом і підлягають відображенню в складі витрат звітного періоду, у якому вони були здійснені, такі витрати: на дослідження; на підготовку і перепідготовку кадрів; на рекламу; на створення, реорганізацію та переміщення банку або його частини; на створення внутрішньої ділової репутації банку, вартість видань.

12. Якщо залишкова вартість об'єкта нематеріальних активів дорівнює нулю, то його переоцінена залишкова вартість визначається додаванням справедливої вартості цього об'єкта до його первісної (переоціненої) вартості без зміни суми накопиченої амортизації об'єкта.

13. Банки не зобов'язані переглядати на зменшення корисності нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання.

14. Проведення інвентаризації є не обов'язковим у разі передавання майна банку в лізинг (оренду).

Завдання 10.5

Заповніть порожні місця визначень необхідними словами відповідно до змісту

1. Об'єкт основних засобів або нематеріальний актив (придбаний або створений) визнається активом, якщо є імовірність одержання _____, пов'язаних з його використанням, і його вартість може бути достовірно визначена.

2. Первісна вартість об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює _____ вартості переданого об'єкта основних засобів.

3. Необоротні активи, що утримуються банком для продажу, оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за найменшою з двох оцінок: _____ вартістю або _____ вартістю за вирахуванням витрат на продаж.

4. Після первісного визнання об'єкта інвестиційної нерухомості подальшу його оцінку банк здійснює за одним з таких методів:

а) за _____ вартістю з визнанням змін справедливої вартості в прибутку або збитку; амортизація та зменшення корисності не визнаються;

б) за _____ вартістю (собівартістю) з урахуванням накопиченої амортизації та втрат від зменшення корисності.

5. Якщо банк не може достовірно визначити справедливую вартість об'єкта інвестиційної нерухомості (операції з аналогічними об'єктами нерухомості на ринку здійснюються рідко, альтернативної оцінки справедливої вартості немає), то він здійснює його оцінку за _____ вартістю.

6. Після первісного визнання об'єкта основних засобів як активу його подальший облік має здійснюватися із застосуванням одного з таких двох методів:

а) за _____ вартістю (собівартістю) з вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності;

б) за _____ вартістю (справедливою вартістю) з вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення корисності.

7. Вкладення банку в статутний капітал підприємства (господарського товариства) у формі основних засобів відображаються за _____ вартістю переданих активів.

8. Інвентаризаційна комісія створюється строком на _____.

9. Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються за такими групами: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи і _____.

10. Одиницею обліку основних засобів є окремий _____ об'єкт основних засобів.

11. Первісна вартість придбаного нематеріального активу складається з _____ (з вирахуванням торговельних знижок), мита, _____, що не підлягають відшкодуванню, та інших _____.

витрат, безпосередньо пов'язаних з його придбанням та доведенням до стану, придатного для використання за призначенням.

12. Уцінка нематеріальних активів здійснюється за рахунок дооцінки за цим об'єктом, а в разі недостатності суми дооцінки – за рахунок _____ банку.

13. Нематеріальні активи, отримані внаслідок об'єднання банків, визнаються в бухгалтерському обліку та оцінюються за їх справедливою вартістю. Якщо їх справедливу вартість визначити неможливо, то вони відображаються в складі _____.

14. Суми введених у дію нематеріальних активів проводяться за кредитом рахунку _____.

15. Вартість, яка амортизується – первісна або _____ вартість нематеріальних активів з вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК У БАНКАХ»

1. Сутність та основні принципи бухгалтерського обліку в банках.
2. Система бухгалтерського обліку в банках та її складові.
3. Облікова політика банку.
4. Організація операційної діяльності в банках.
5. Банківська система України.
6. Порядок погодження статуту новоствореного банку.
7. Загальні принципи відображення в бухгалтерському обліку доходів і витрат.
8. Оцінка фінансового стану юридичних осіб і майнового стану фізичних осіб.
9. Особливості припинення діяльності філії банку, створеної в іншій країні.
10. Класифікація кредитних операцій та номенклатура рахунків, призначених для їх обліку.
11. Економічний зміст та відображення класифікаційних груп депозитних операцій у Плані рахунків.
12. Рекласифікація фінансових активів.
13. Організація та облік розрахунків із застосуванням акредитивів.
14. Облік міжбанківських кредитних операцій.
15. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: функції та завдання.
16. Порядок відображення в обліку погашення боргових фінансових зобов'язань.
17. Принципи оцінки фінансових зобов'язань банками.
18. Порядок відображення в обліку переоцінки придбаних фінансових активів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки.
19. Порядок відображення в обліку ощадних (депозитних) сертифікатів, випущених банком.
20. Договірне регулювання вкладних (депозитних) операцій.
21. Порядок відображення в обліку витрат банку за фінансовими зобов'язаннями.
22. Порядок відображення в обліку продажу фінансових активів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки в іншому сукупному доході, за датою операції.
23. Порядок застосування методу ефективної ставки відсотка.

Список рекомендованої літератури:

1. Андренко О. А. Облік у банках : конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування / О. А. Андренко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 167 с.

2. Варцаба В.І. Облік у банках (у таблицях і схемах): навч. посіб. / В. І. Варцаба, К. С. Машіко ; Ужгородський нац. ун-т . – Ужгород : Говерла, 2016 . – 183 с.

3. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) [Текст]: підручник/ Н. Б. Литвин. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 676 с.

4. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Облік і звітність в банках» [Текст] : для студ. спец. 071 «Облік і оподаткування», ступінь бакалавр / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Каф. обліку та аудиту; Л.Я. Шевченко– Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2017. – 68 с.

5. Облік у банках : курс лекцій / Н. М. Сіренко, І. В. Баришевська. – Миколаїв: МНАУ, 2016. – 133 с.

6. Облік в банках. Практикум : навч. посіб. / Я. С. Янишин, Н. М. Жидовська, Г. В. Сиротюк, Т. Д. Гром'як. – Львів : Магнолія 2006, 2017. – 312 с.

7. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Облік у банках» для студентів 4 курсу усіх форм навчання спеціальності 6.030509 «Облік і аудит» / Н.В. Кравчук. – Тернопіль: ТНТУ імені І. Пулюя, 2015. – 288с.

8. Фінансовий облік у банках : навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" / І. М. Чмутова, К. М. Азізова, О. В. Лебідь. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 360 с.

Укладач: к.е.н., доцент Петраковська О.В.